

HISTÒRIA DE LA PREMSA CATALANA (1966), DE JOAN TORRENT I RAFAEL TASIS. CENSURA I RESSÒ

FRANCESC FOGUET I BOREU¹

Universitat Autònoma de Barcelona

Article lliurat el 13 de juliol de 2018. Acceptat el 12 de desembre de 2018

RESUM

Història de la premsa catalana (1966), de Joan Torrent i Rafael Tasis, una obra de referència en la historiografia del periodisme català, va haver de passar per la censura prèvia imposada pel règim franquista. El present article ressegueix amb detall les vicissituds que va patir l'original a causa de la censura, comprova la intervenció efectiva dels censors en els volums editats i ofereix algunes dades sobre el ressò que va tenir la seva publicació en la premsa de l'època. L'anàlisi de la documentació conservada en l'expedient de censura —dipositat a l'Archivo General de la Administración d'Alcalá de Henares— permet deduir els criteris polítics que van determinar la intromissió de la censura i els temors que van manifestar les autoritats franquistes pels paral·lelismes que podien inferir-se de l'evolució històrica del periodisme català i, especialment, de la seva vinculació amb els corrents polítics del catalanisme.

PARAULES CLAU

Història de la premsa, periodisme català, censura editorial, dictadura franquista, catalanisme polític.

1. E-mail: Francesc.Foguet@uab.cat

***History of the Catalan press* (1966), by Joan Torrent and Rafael Tasis. Censure and publicity**

ABSTRACT

Widely regarded as one of the most authoritative sources on the historiography of Catalan journalism, the *History of the Catalan Press* (*Història de la premsa catalana*, 1966) by Joan Torrent and Rafael Tasis had to pass through the hands of Franco's censors before it was published. This article closely analyses the publication's setbacks as it went through the various stages of censorship and looks at the alterations made to the final published editions. It also provides data on the publication's press coverage at the time. Censorship records held at the General Archive in Alcalá de Henares reveal the political criteria used to determine what was censored. The records also show that the Francoist authorities were worried about the parallels that might be drawn from the historical course taken by Catalan journalism, especially its ties with pro-independence political movements.

KEYWORDS

History of the press, Catalan journalism, editorial censorship, Franco's dictatorship, Catalan nationalism.

Amb la publicació d'*Història de la premsa catalana*, el setembre de 1966, Rafael Tasis culminava un dels seus treballs més titànics. Impulsat per l'editorial Bruguera, el projecte d'edició fou confiat inicialment a Joan Torrent, col·leccionista i autor de *La presse catalane depuis 1641 jusqu'à 1937: essai d'index* (1937), el qual, davant de la magnitud de l'empresa i els terminis fixats, reclamà a Tasis que col·laborés amb ell per poder enllestir l'obra a temps. Tots dos havien participat ja en la redacció dels epígrafs consagrats al periodisme —del *Diario de Barcelona* a *Mirador*, per posar dues fites— en el primer i segon volum d'*Un segle de vida catalana, 1814-1930* (1961), dirigits per l'historiador Ferran Soldevila.²

2. El 9 de maig de 1964, Joan Torrent envià una lletra a Rafael Tasis en què li feia saber la proposta de col·laboració, impel·lit pel precedent d'*Un segle de vida catalana, 1814-1930*, en

HISTÒRIA DE LA PREMSA CATALANA (1966),
DE JOAN TORRENT I RAFAEL TASIS. CENSURA I RESSÒ

Segons el seu mateix testimoni, Joan Torrent (1966: 30) lliurava de manera regular a Tasis les fitxes relatives a cada publicació, ben classificades en períodes i temàtiques. Amb una capacitat de treball, una rapidesa i una perspicàcia admirables, Tasis dugué a terme la redacció tenaç de «les dues mil quartilles» que assolí l'obra —i encara tingué esma per confeccionar-ne els índexs onomàstics (Arimany, 1967: 233). Tot fa pensar que començaren a treballar-hi l'estiu de 1964 i completaren el gruix de la feina l'estiu de 1965. Metòdic i infatigable, bon coneixedor de la història, amb una prosa àgil i llegidora, l'autor de *Tres* tingué l'encert de contextualitzar els períodes històrics en què s'ordenava l'evolució de la premsa catalana —tant la d'àmbit nacional com la comarcal, distribuïda en tipologies temàtiques diferents— i de traçar més o menys implícitament les constants més destacades en l'arc temporal que abraçava del 1640 al 1965.³

En diversos passatges del seu ingent epistolari, Tasis s'exclamava de la dificultat de redacció d'una obra que es feia cada vegada més gran: «Em va creixent

el projecte d'una *Història de la premsa catalana*, «editada en la forma més escaient i il·lustrada amb nombrosos gravats». En una entrevista publicada a *Llibres Catalans*, el butlletí promocional de la casa Bruguera, Tasis hi explicà com s'havien repartit la feina: «En certa manera, jo soc el culpable de la realització literària de l'obra. Després d'haver estructurat el llibre conjuntament, el senyor Torrent em facilitava les fitxes, convenientment classificades per temes i per períodes. Llavors jo intentava transformar-les en un text més o menys llegible, en el qual hom pogués trobar la història de la premsa catalana en relació amb la història general del país. Posteriorment, revisàvem i discutíem els textos amb l'amic Torrent» (FOCUS, «Una entrevista amb els autors de la *Història de la premsa catalana*», *Llibres Catalans*, núm. 2, desembre de 1965, p. 1). Totes les cartes citades en aquest treball, com també algunes de les peces periodístiques sobre la *Història de la premsa catalana*, procedeixen del Fons personal Rafael Tasis de la Biblioteca d'Humanitats de la UAB.

3. En unes notes manuscrites de treball, per exemple, Tasis esbossà les «Constants de la premsa catalana» del segle XIX: «Protesta contra el centralisme (exemples *Lo Pare Arcàngel* i *Lo Verdader Català*) / evocació caiguda 1714 / proteccionisme, / un cert liberalisme, àdhuc a les publicacions carlistes, / orgull de la llengua (de vegades manifestat en discussions ortogràfiques) / aprofitar-se de les èpoques de llibertat per la lluita política i de les de restricció de la vida política per fer literatura» (Fons personal Rafael Tasis, TAS, 872). En una entrevista, Torrent i Tasis afirmaven que entre les característiques comunes de la premsa catalana destacava «el afán de libertad, de crítica muy libre, a veces cruelísima; y una alegre falta de respeto hacia los gobernantes que hoy no se explicaría» i constataren que, en la immediata preguerra, s'havien arribat a vendre cent mil exemplars diaris en català: [Antonio FIGUERUELO, «*Historia de la premsa catalana*, nuevo libro en la calle: "Actualmente se venden cien mil diarios menos que en 1930"», *El Noticiero Universal* (29 de setembre de 1966, p. 18)].

d'una manera monstruosa —ja tinc més de vuit-centes pàgines escrites, i tot just sóc a l'any 1930 i sense moure'm de Barcelona», confessava a Artur Bladé i Desumvila, en una carta datada a Barcelona el 13 de desembre de 1964. Quan ja estava a punt d'imprimir-se, Tasis sintetitzà la importància del projecte al seu amic Bladé, en una altra missiva del 30 de gener de 1966:

La Història de la premsa catalana —no solament comarcal, puix que la de Barcelona sol ja agafa tot un volum de més de vuit-centes pàgines— està a punt d'entrar en màquina, després d'un sojorn forçat de sis o set mesos a Madrid. Sembla que només n'han esmotxat unes dues o tres pàgines i un parell d'il·lustracions, i cal fer «la part du feu» en un llibre que duu, com deia el censor, «muchacha política» i que em sembla que deixarà parats molts lectors. Hi són detallats i estudiats tots els diaris, setmanaris, revistes i publicacions periòdiques de tota mena sortits en català des de 1640 fins avui, comprenent-hi tot el que hi ha estat publicat a l'exili. Tindrà dos volums, de prop de dues mil pàgines en total, amb unes cinc-centes il·lustracions —moltes a tot color i d'altres a tota pàgina i en forma de facsímils, reproducció de caricatures, retrats d'escriptors, etc.

Com tots els llibres publicats coetàniament, *Història de la premsa catalana* hagué de passar pel sedàs de la censura franquista, que s'encruelí d'una manera especial amb l'edició en català.⁴ Les connotacions polítiques d'una obra que historiava la premsa en català eren palmàries en un context de repressió cultural.⁵ Tot fa creure que, versat en els «criteris» censors, Tasis degué idear malabarismes en la seva redacció per eludir una prohibició o una intervenció dràstiques que malmenessin les hores que hi havia esmerçat. Calia evitar —tant com fos possible— que la censura retallés excessivament o fins obstaculitzés un projecte que no tan sols volia ser una història de les publicacions i del periodisme catalans en un període brillant, sinó també, d'una banda, «la història del pensament polític,

4. L'expedient de censura d'*Història de la premsa catalana* està dipositat a l'Archivo General de la Administración d'Alcalá de Henares amb la signatura següent: IDD (03)050.000 caixes 21/16494 i 21/16495, exp. 5784/65. Jaume CLOTET; Quim TORRA (2010: 121-124) n'extracten uns quants fragments.

5. Pel que fa a la incidència de la censura franquista en la cultura i les lletres catalanes, vegeu sengles estats de la qüestió a FELDMAN; FOGUET (2016: 7-21), i GASSOL; SOPENA (2017).

filosòfic, científic, literari i social», i, de l'altra, «un estímul per a una plena represa de la premsa catalana» (Torrent; Tasis, 1966a: 13-14).

Més enllà de l'autocensura que de segur que s'infligiren *motu proprio* els autors d'*Història de la premsa catalana*, difícil de calibrar i verificar,⁶ en aquest estudi partim de la documentació procedent de l'Archivo General de la Administración d'Alcalá de Henares per tal d'intentar: a) resseguir amb detall el calvari que patí l'original durant el seu pas per la censura; b) comprovar la intervenció efectiva dels censors en els volums editats, tot examinant les supressions i els canvis que s'hi introduïren, i c) oferir algunes dades sobre el ressò que tingué la seva publicació en la premsa de l'època.

EL PERIPLE PER LA CENSURA

Per delegació de l'editorial Bruguera, el 6 d'agost de 1965, Joaquim Grau Martínez presentà la sol·licitud obligatòria per poder editar *Història de la premsa catalana* a la Sección de Orientación Bibliográfica de la Dirección General de Información del Ministerio de Información y Turismo. Se'n volia fer un tiratge de quatre mil exemplars que havien de vendre's al públic per nou-centes pessetes. Amb el número d'expedient 5784-65, el text original passà per diversos despatxos de l'aparell censor abans de ser autoritzat amb nombrosos canvis i supressions. D'informes de lectura, n'hi hagué tres de molt rellevants.

En primer lloc, el lector José Mampel —un dels censors habituals de llibres en català— n'elaborà un, datat a Madrid el 2 de setembre de 1965, en què destacava que «el prólogo no es ideológico, sino literario» i, després de descriure'n el contingut, en feia una valoració més aviat favorable:

El autor es muy objetivo. Se limita a hacer historia de toda la prensa catalana, extendiéndose por igual en las publicaciones de diferentes ten-

6. En podria ser un botó de mostra el començament eufemístic del capítol «La premsa de la postguerra a Barcelona (1939-1965)»: «Les condicions de vida creades per la victòria del Moviment Nacional, amb la difícil pau que Espanya encetava entre ruïnes i dols, feta encara més difícil al cap de pocs mesos per la conflagració mundial que duraria cinc anys i trasbalsaria totalment l'equilibri polític del món, han pesat d'una manera òbvia damunt la premsa catalana» (TORRENT; TASIS, 1966a: 885).

dencias políticas. Jamás comenta el contenido de la misma. Tampoco reproduce artículos, salvo algún fragmento del editorial del primer número de cada periódico y revista, y en el que se expone la finalidad de los mismos. Hace una síntesis biográfica imparcial de los personajes que promovieron y dieron carácter a cada publicación.

Nada existe en la obra que deba ser suprimido. El único peligro es que haga revivir en los lectores poco cultos —acaso con excesiva nostalgia— épocas pasadas de ambiente netamente separatista, socialista a ultranza y comunista. No obstante, dada la extensión de la obra —4 volúmenes, con 1.600 páginas— y su elevado precio —900 pesetas—, me inclino a dar como autorizable la presente obra.

En segon lloc, José Molina Plata, subdirector general de la Dirección General de Prensa, en redactà un altre, d'informe, del 22 de setembre de 1965, molt més determinant, que duia per títol «Nota sobre *Historia de la prensa catalana*». Molina hi discrepava profundament de l'opinió de Mampel i hi argumentava que el perill assenyalat per aquest lector era «absolutamente real» i que «la extensión de la obra y el precio (900 pesetas), tratándose de “catalanismo”, no parecen serios inconvenientes para su difusión». Les seves observacions, molt detallades, contradeien la prodigalitat de Mampel:

1. El prólogo, del Dr. Agustí Pedro Pons, es más ideológico que literario, llegando a expresiones violentas como: «Hoy nuestro pueblo calla...», «estos mutismos son a veces señales de mal presagio y váyase a saber qué enigmas se esconden en los ánimos de los pueblos. San Pablo decía que jamás se sentía más fuerte que en el dolor y la adversidad. Jesucristo nunca fue tan excelso como cuando lloraba ante las murallas de Jerusalén». (Final del prólogo, páginas VI y VII.)

2. Los autores, al comenzar su prólogo, señalan que su historia del periodismo catalán «tendrá que ser, en buena parte, la historia del pensamiento político, filosófico, científico, literario y social» y así lo han hecho sin ocultar sus simpatías por lo más catalanista, posiblemente separatista y con cierta tendencia izquierdista del periodismo catalán.

3. La presentación de los distintos periódicos, dentro de grandes grupos cronológicos, es un poco desordenada y desigual, correspondiendo menos datos y texto, en general, a los periódicos no izquierdistas o republicanos.

4. Llama la atención, a simple vista, cómo siempre que se hace referencia a la situación que sucedió a la II República, se habla y recuerda el «alzamiento militar» que «dio lugar a una larga y cruelísima guerra civil» y cómo se eluden cuidadosamente los comentarios sobre esa época.

5. Merecen especial atención las páginas que se dedican a la época de la Dictadura de Primo de Rivera y la que le sucedió hasta la II República. Son minuciosamente enjuiciados todos los acontecimientos, desde un punto de vista separatista catalán. (Pág. 753 y siguientes; 868 y siguientes.)

6. No se citan los periódicos diarios surgidos «después de la guerra civil». La Historia del resto de los periódicos, en sus últimos veinticinco años, se limita a señalar la modernización de sus maquinarias, la atención a las cosas de Cataluña y la presencia en ellos de importantes escritores.

En *La Vanguardia* se señala el cese de Galinsoga por «insultar a los catalanes en una iglesia barcelonesa, lo que produjo una campaña ciudadana de protesta» (pág. 144).

En *El Noticiero Universal* se insinúa que «a pesar de todo (a pesar de los cambios políticos originados por el «Alzamiento militar»), procura estar siempre ligado a las realidades catalanas» (pág. 154).

7. Sobre *Serra d'Or* se dice que es prácticamente «la única revista de ideas que en la posguerra se ha publicado en catalán y en Cataluña».

Les conclusions a què arribava Molina evidenciaven les reticències que tenia envers una obra que, en aparença, aplegava de manera objectiva les publicacions de premsa en català, «con abundancia de explicaciones y matices que le dan un tono delicado», però que oferia «más problemas de “clima” que de frases concretas». Ultra això, com insinuava en les seves remarques, Molina creia que els autors havien vetllat per eludir la censura, hi trobava a faltar notícies dels periòdics publicats després de 1939 i tornava a insistir en la manera com es mencionava «el alzamiento militar». Tenint en compte la transcendència indubtable que podia atènyer l'obra, Molina suggeria la idoneïtat de revisar-la i proposar algunes retallades, a més d'afegir-hi «algo sobre prensa actual».

En tercer lloc, el lector número 27 respongué de manera negativa, en el seu informe del 10 d'octubre de 1965, a les preceptives preguntes inicials del formulari («¿Ataca el Dogma? / ¿A la moral? / ¿A la Iglesia o a sus Ministros? / ¿Al Régimen y a sus instituciones?»), considerà «interesantísima» l'obra i feu les observacions següents, que mereixen citar-se *in extenso*:

A lo largo de 1.810 páginas (contadas las del prólogo), esta obra desmenuza un índice del periodismo en lengua catalana, citando —de todas formas— bastantes periódicos en castellano. Por eso, el título que podría autorizarse, aunque es horrible, podría resultar: *Història de la premsa catalana i d'alguna de l'escrita en castellà dins la regió*.

Este lector sugiere que se estudie el asunto con minucia y cautela, puesto que se mencionan en el libro muchas publicaciones en castellano... Muchas, pero soslayando no pocas de las fundamentales. Con lo que la cosa se desnivela hasta parecer que por cada *papier* en el idioma de Lope surgían 100 en el de Ausiàs March. OJO. Puesto que nos referimos a una región clásicamente bilingüe.

Otra solución podría ser que se soslayasen TODOS los periódicos escritos en castellano, y «con su pan se lo coman». Pues no se puede obligar a los autores, naturalmente, a que prosigan su investigación hasta que desempolven del olvido los muchísimos más periódicos en el idioma nacional: lo que les entretendría, al parecer, otros varios años.

Aparentemente, nos encontramos ante un libro de fría erudición. Escribo «aparentemente» porque, al referirse a publicaciones escisionistas, suele *asomar la oreja*. Y los autores, como en los viejos romances cuando lo de «bien oiréis lo que decía», no desperdiciarán ocasión para reproducir párrafos —claro, que escritos por aquéllos— en que se ataca al dogma de ESPAÑA-UNA. Naturalmente, se han tachado casi todos esos párrafos; y el «casi» viene a cuento de haberse dejado algunos tan imbéciles que consiguen el efecto contrario.

La obra lleva, pues, muchísimas tachaduras. Concretamente, en las páginas 1, 38, 39, 41, 42, 49, 88, 91, 97, 121, 129, 144, 175, 180, 182, 183, 193, 196, 203, 253, 254, 284, 303, 399, 400, 420, 421, 425, 427, 429, 430, 432, 433, 576, 577, 579, 589, 862, 875, 884, 915, 920, 1003, 1016, 1022, 1037, 1055, 1060, 1065, 1066, 1067, 1068, 1075, 1085, 1121, 1651.

Salvo estos «arreglos», la obra puede, DEBE, autorizarse, pues es un trabajo de primer orden.

A totes les retallades proposades pel lector núm. 27, s'hi van inserir encara les de les pàgines VI i VII del pròleg i la 154 del text, imposades —com hem vist— pel subdirector general de Premsa. Tal com havia indicat aquest directiu,

HISTÒRIA DE LA PREMSA CATALANA (1966),
DE JOAN TORRENT I RAFAEL TASIS. CENSURA I RESSÒ

es reclamà també als autors que ampliessin l'obra amb la relació de la premsa des de 1939, un capítol que s'inclougué al final del primer volum amb el títol de «La premsa de la postguerra a Barcelona (1939-1965)».

En realitat, el primer informe que es redactà sobre *Història de la premsa catalana* —que consta com a «anulado», potser per les indecisions del seu redactor— era datat el 26 d'agost de 1965 i el signava el lector número 17. Hi manifestava els seus dubtes a l'hora de jutjar l'original, atès que, a parer seu, els autors havien estat molt objectius i s'havien limitat a fer història de la premsa. Sense que hi trobés res concret per ser suprimit, no s'atrevia a autoritzar-lo «porque indirectamente hará revivir en los lectores —acaso con excesiva nostalgia— épocas netamente separatistas, anticlericales, anarquistas, socialistas a ultranza y comunistas». Això no obstant, al final optava per una fórmula vacil·lant en els termes que segueixen: «Ni autorizo ni deniego, aunque me inclino casi decididamente por lo segundo».

En paral·lel als informes de lectura sobre *Història de la premsa catalana*, també s'aplegà en l'expedient censor documentació a propòsit d'un dels seus autors, Rafael Tasis, molt més connotat políticament que no pas Joan Torrent. En concret, s'annexava a l'expedient la fitxa proporcionada per Félix Ros, un notori escriptor falangista, datada el 3 de setembre de 1965, en què se'n traçava un retrat infamant, en la línia de la secció «Fantasmones rojos» dels primers anys de *Solidaridad Nacional*:

Oscuro escritor, ya de mucha edad, que probó diversos géneros literarios sin destacar en ninguno. Por algunas de sus obras y por estar ligado al grupo de «Entre tots ho farem tot» («Entre todos lo haremos todo») se revisan sus obras con cuidado.

Perteneció a la Esquerra [sic], procedente del grupo de Acció Catalana Republicana. Durante muchos años no se supo de él. Estuvo exiliado.⁷

Més enllà de la significació dels autors, el contingut de la *Història de la premsa catalana* no deixà de crear encara més suspicàcies. Davant de les reticències de Molina, superior seu, Faustino G. Sánchez-Marín, cap de la Sección de Orientación Bibliográfica, mantingué una conversa telefònica amb Joaquim Grau

7. Félix Ros detallava també que, de les vint-i-cinc obres de Tasis presentades a censura, vint-i-dues havien estat autoritzades, dues denegades (una de les quals era *El món modern i nosaltres*) i n'hi havia una altra que era «sobre Macià, sin n.º de expediente».

Martínez, de l'editorial Bruguera, tal com revela la carta que aquest li envià el 2 d'octubre de 1965. Sembla que Sánchez-Marín estava preocupat per la prelació que l'obra manifestava envers la premsa catalanista. Molt probablement per indicació dels autors o dels editors,⁸ Grau li intentà aclarir, en to conciliador, que «la prensa titulada catalanista en el libro responde de hecho a un tipo de prensa *regionalista, particularista* o, para mejor precisar, desprovista de un matiz político concreto» fins al punt que, si calia, l'epígraf podia intitular-se «Prensa particularista catalana». Aquesta contraproposta —afortunadament— no prosperà i els epígrafs definitius es continuaren intitulant «premsa catalanista».

Abans que es comuniqués l'autorització de l'obra, Manuel Ortiz Sánchez, delegat provincial del Ministerio de Información y Turismo a Barcelona, escrigué una carta, el 4 d'octubre de 1965, a Sánchez-Marín per advertir-li que, segons notícies alarmants que li havien arribat, la *Història de la premsa catalana* pretenia «glorificar a todo el sector de prensa y publicaciones que tuvo en épocas pasadas una clara significación catalana-separatista». Per acabar-ho d'adobar, Ortiz havia rebut noves que Rafael Tasis es vanagloriava en públic que el llibre «ha colado por censura», de manera que aconsellava que se n'estudiés amb deteniment el contingut «por persona conocedora del tema y exenta de prejuicios».

Un cop passats els tràmits pertinents, el 16 d'octubre de 1965, la Sección Bibliográfica de la Dirección General de Información comunicà a l'editorial Bruguera que autoritzava l'edició d'*Història de la premsa catalana* amb la condició que, com era de rigor, presentés prèviament les galerades impreses per tal de comprovar si s'hi havien suprimit tots els fragments que hem enumerat més amunt —als quals s'afegiren les pàgines 753, 762, 868 i 869, també d'acord amb l'informe de José Molina Plata— i si s'hi havia ampliat el contingut a la premsa de la postguerra.

Altrament, el 26 de novembre de 1965, Joaquim Grau Martínez, en representació de l'editorial Bruguera, lliurà la coberta i les il·lustracions de la *Història de la premsa catalana* per obtenir-ne, tal com havia fet amb el text de l'obra, l'autorització de censura. Amb una altra carta datada el mateix 26 de novembre i adreçada a Sánchez Marín, Grau Martínez li feia arribar, a més de la nova redacció del capítol dedicat a la premsa de 1939 en endavant, les «rectificaciones»

8. L'editor Joan Agut i Rico assumí la direcció general de la *Història de la premsa catalana*.

dels autors, que consistien en tres formes d'actuació —ho veurem amb detall més endavant— a partir de l'original censurat:

1. Han mantenido totalmente gran parte de las tachaduras efectuadas por ustedes. 2. Han redactado de nuevo aquellas páginas que han considerado quedaban alteradas en su significado por las supresiones y correcciones, y 3. Intentan que se acepten unas pocas frases cuya supresión no acaban de comprender.

Amb la finalitat de verificar que havia estat així, el lector José Mampel redactà un nou informe, datat a Madrid l'1 de desembre de 1965, en què assegurava que s'havien incorporat al text original bona part de les retallades exigides o s'havia fet una nova redacció dels fragments afectats. Tot i considerar-ho acceptable, Mampel avisava que els autors volien mantenir el fragment de la pàgina 1060, que, a criteri seu, podia concedir-se, però no el de la 284 ni el de la 589, que creia que havien d'eliminar-se (cf. la graella *infra*). També suggeria que el nou capítol consagrat a la premsa de postguerra fos llegit i valorat per «un tècnic en periodismo».

Abans que es donés el vist-i-plau definitiu a l'edició de l'obra, encara s'inclogué a l'expedient un darrer informe, sense signar, datat a Barcelona el 2 de febrer de 1966, en el qual se'n tornava a descriure el contingut, es distingia la implicació de Joan Torrent i s'observava que, més que un estudi de valoració crítica, esdevenia «un inventario informativo». Com havien previngut els informes anteriors, el fet que els volums anessin acompanyats de fotografies i il·lustracions induïa a creure que el preu de l'obra s'encariria i que, per tant, la seva difusió seria limitada i reduïda a «los ambientes eruditos y estudiosos». S'advertia, tanmateix, que l'editorial preparava «una amplia campaña de lanzamiento, así como grandes facilidades para su adquisición». L'informe optava per la solució que s'havia pres de «limar algún matiz o reticencia», sense que afectés substancialment el contingut del llibre, i destacava que el prologuista fos el doctor Agustí Pedro Pons, catedràtic de la Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona, més conegut com a acadèmic de prestigi i col·leccionista de premsa que no pas pel seu «ideario político que, en ningún caso, se ha manifestado ostensiblemente».

Finalment, en una nota manuscrita del 12 de març de 1966, sobreposada a l'informe esmentat de l'1 de desembre, el lector Mampel supervisava que s'havien acceptat les supressions i les correccions «ordenadas», s'havien eliminat

les il·lustracions censurades i s'havien suprimit també els dos fragments problemàtics (p. 284 i 589) que els autors pretenien mantenir (i que, no obstant això, es preservaren en l'edició definitiva). Amb tot plegat, l'obra podia admetre's, per fi, com a «autorizable». La resolució definitiva del plàcet a l'edició d'*Història de la premsa catalana* es tancà tres dies més tard, el 15 de març de 1966, al cap de sis mesos d'haver-se'n presentat la sol·licitud.

ELS FRAGMENTS I LES IL·LUSTRACIONS CENSURATS

La comparació del text original amb el publicat permet de constatar el tipus d'intervenció que la censura obligà a fer perquè l'obra fos autoritzada. Del total d'una seixantena de fragments assenyalats inicialment, a la fi en resultaren dam-nificats de manera efectiva 46: 26 supressions, 12 reescriptures i 4 correccions; els autors aprofitaren l'avinentsa per esmenar un error i aconseguiren mantenir incòlumes 3 «tachaduras».⁹ Com es pot comprovar en detall en la graella següent,

9. Algunes de les retallades, correccions o esmenes imposades, per bé que sí que s'introduïren en les proves d'impremta lliurades a censura, finalment es publicaren sense cap canvi respecte a l'original, esquivant així l'estisorada (indiquem primer la referència al mecanoscrit presentat a censura i, entre parèntesis, l'equivalent a l'edició i el fragment afectat): I,38 (I,44, «de quin sant s'hauria dit així, ja de bell antuvi, si només era una oda “al patró?”»), I,39 (I,45, «avui en diríem, emprant el nou eufemisme de moda, *vernàcula*»), I,41-42 (I,46, «[Lluís Cutchet] afirma: “Pero si es cierto, como lo es, que la mayor amargura de un pueblo caído en el poder de la tiranía, es recordar sus perdidas libertades y su esplendor pasado, ¡cuán grande no sería el dolor de las gentes, en los dominios de la Corona de Aragón, después de entronizado definitivamente el cruel e insensato despotismo de Felipe V!”»), I, 49 (I,54, «I el prospecte insisteix en la idea i l'amplia: “Més de cent vint y set anys corren ja que la gloriosa Pàtria dels Berenguers jau en un estat lo més vergonyós de abatiment y postració. Més de cent vint y set anys corren ja que la immortal Catalunya víctima de...”»), I,97 (I,95, «[La literatura, en mans d'en Briz, es converteix en arma política] basada en la diferenciació ètnica del poble català dintre de la comunitat dels pobles hispànics»), I,121 (I,126, «[processos per] suposats [delictes d'impremta]»), I,129 (I,134, «[aquell polític] espanyol» [Alejandro Lerroux]), I,154 (I,155, «Malgrat tot, procura sempre d'estar lligat amb les realitats catalanes»), I, 175 (I,169, «L'article [de Josep Narcís Roca] comença així: “Un dels motius més poderosos pels que volem autònoma a Catalunya com Estat i nació, és perquè tregui i posi en acció totes les seves forces, perquè fa centúries que està tota encongida sota la campana neumàtica de l'Espanya castellana de Madrid. Sembla que no tinguem llengua ni mans, i ni tan sols les manifestacions legals fermes i enèrgiques per medi del dret de petició i dels graus que hi hagi de llibertats d'impremta, associació i reunió, ni tan sols les manifestacions legals o constitucionals com diuen a Irlanda, sabem fer. Catalunya pot molt bé fer *da se*, per ella sola i mateixa”. Amb aquest llenguatge, no és d'estranyar que *L'Arch*

la intervenció de la censura —motivada per «criteris» d'ordre polític— afectava *grosso modo*: a) les manifestacions —de caire reivindicatiu o mitificador— del catalanisme més abrandat —especialment d'ascendència republicana— que destil·laven algunes de les nombroses publicacions periòdiques ressenyades; b) les citacions que permetessin d'establir paral·lelismes històrics amb el present (com ara la Dictadura de Primo de Rivera o la Segona República Espanyola) o suggerissin lectures en clau de continuïtat o de revifalla del nacionalisme català de signe autonomista o independentista; c) les crítiques més o menys tàcites a la repressió de la dictadura franquista (per exemple, l'afer Galinsoga o la censura periodística), i d) les referències concretes a la «Guerra Civil», el «patriotisme», l'«autonomisme», l'«autodeterminació» o la figura de Francesc Macià. Bona part dels fragments censurats —en són una mostra ben significativa els de les pàgines I,VI-VII, I,1-2 i I,144 de l'original— havien estat distingits per José Molina Plata —subdirector general de Premsa— en el seu informe (tot i que les advertències que hi feu a propòsit d'*El Noticiero Universal* i *Serra d'Or* no es traduïren en cap canvi).

de Sant Martí sofrís algunes denúncies ni que gaudís d'una popularitat que ultrapassava de molt els límits del municipi que donava nom al setmanari», I,193 (I,182, «Llibertat, Independència, / ¿hont vos trobarem..., ahont?», I,203 (I,193, «[simbolisme] patriòtic», I,253-354 (I,233, «que entreveient un nou entorxat» i «I quan després de la tragèdia bufa de l'assalt, saqueig i rendició de la vila sublevada, cosit ja a la mànega el segon entorxat que ambicionava el general Gaminde, i pròxim a alçar-se l'estat de siti») i I,303 (I,273, «“Volem posar al alcans del poble lo que per ell ha fet la francmasoneria...”. I acabava: “Guerra al jesuitisme! Viva la fraternitat universal”»). En bona part de casos es tractava de fragments de contingut polític que feien referència a publicacions sobretot catalanistes (*La Renaixensa*, per exemple) i, més secundàriament, republicanes (*La Campana de Gràcia*) o que podien tenir una lectura en clau de present.

FRANCESC FOGUET I BOREU

Original presentat a censura	Text publicat	Tipus d'intervenció segons els autors
<p>«La generació actual jeu en bona part ignorant i un poc indiferent d'aquest passat tan pròxim [el de la Renaixença]. No hi fa res. Els fets i la Història són immarcescibles i estan per damunt del pas efímer de les generacions. Avui el nostre poble calla i guarda la immobilitat misteriosa de l'Esfinx. Aquests mutismes són a vegades signes de mal averany, i aneu a esbrinar quins enigmes no s'amaguen en els ànims dels pobles.</p> <p>Sant Pau deia que jamai no se sentia més fort que en el dolor i l'adversitat. Jesucrist mai no fou tan excels com quan plorava davant les muralles de Jerusalem. (I,VI-VII, presentació inicial d'Agustí Pedro Pons)</p>	<p>«La generació actual jeu en bona part ignorant i un poc indiferent d'aquest passat tan pròxim. No hi fa res. Els fets i la Història són immarcescibles i estan per damunt del pas efímer de les generacions. Cal, però, que tingui a l'abast de la mà les informacions i els documents que li permetin de conèixer-lo bé i de judicar-lo amb tota llibertat. I és això, em sembla, allò que han pretès de donar-li els autors d'aquest llibre».</p> <p>(I,12)</p>	<p>«Nueva redacción adjunta».</p>
<p>«<i>Història de la premsa catalana</i> es referirà, ja ho hem dit, únicament a la que ha aparegut escrita en català, entre 1640 i el dia d'avui [...] Farem excepció de les innombrables publicacions castellanes aparegudes a Catalunya d'ençà de 1939, i que demanarien un altre llibre considerable: eliminar una revista com <i>Destino</i>, per només esmentar la més antiga i més destacada en l'aspecte intel·lectual i ensems popular, troba així la seva explicació en el modest espai que forçosament hem de dedicar a la premsa catalana apareguda en el mateix període». (I,1-2)</p>	<p>«<i>La Història de la premsa catalana</i> es referirà, doncs, primordialment, a la que ha aparegut escrita en català, entre 1640 i el dia d'avui [...] Farem excepció de les publicacions castellanes aparegudes a Catalunya d'ençà de 1939, i que amb les estudiades detalladament, demanarien un llibre complet. N'hem presentat una selecció representativa en els diferents aspectes, limitant-nos a les que més importància ens semblen tenir en l'aspecte intel·lectual i ensems popular, i posant en un apartat conjunt les publicacions —setmanaris, revistes i fulls efímers— que en el mateix període han sortit totalment redactades en català o bé bilingües». (I,13-14)</p>	<p>«Nueva redacción adjunta».</p>

HISTÒRIA DE LA PREMSA CATALANA (1966),
DE JOAN TORRENT I RAFAEL TASIS. CENSURA I RESSÒ

Original presentat a censura	Text publicat	Tipus d'intervenció segons els autors
«Miquel i Vergés aclareix així aquesta nota [de <i>La Barretina</i>]: “Els darrers mots de l’assaig de Cortada eren: ‘Santo es el amor de la patria, y la patria nuestra es Cataluña.’ Això ens indica el motiu de la decisió de la censura. Per tant, en assenyalar aquest fet, el remarque com una de les arbitrarietats precursors del llarg calvari pel que havia de passar la premsa nacional”. El darrer número de <i>La Barretina</i> fou, doncs, el número 43, de 17 d’octubre de 1868». (I,88)	«Miquel i Vergés creu que aquesta decisió de la censura es basa en el text de Cortada, però és possible que fos un pretext, puix que l’obra esmentada havia estat publicada en castellà, de primer al diari, i després en llibre, sense cap dificultat. Tanmateix, el darrer número de <i>La Barretina</i> fou, doncs, el 43, de 17 d’octubre de 1868». (I,86-87)	«Nueva redacción adjunta».
«Amb motiu d’un lamentable incident en el qual el senyor Galinsoga va insultar els catalans en una església barcelonina, va produir-se una campanya ciutadana de protesta contra l’esmentat director de <i>La Vanguardia</i> , i aquesta campanya, que començava a convertir-se en un boicot del diari i en una minva considerable d’anuncis i subscripcions, va obligar a destituir el senyor Galinsoga del seu càrrec. Per a substituir-lo, fou nomenat un periodista de molta tradició i brillant carrera, el senyor Manuel Aznar».	«Un lamentable incident del qual fou protagonista el senyor Galinsoga i la campanya de protesta que va seguir-lo feren que, per a substituir-lo com a director de <i>La Vanguardia</i> , fos nomenat un periodista de molta tradició i brillant carrera, el senyor Manuel Aznar».	«Nueva redacción adjunta».
«En el prospecte que repartiren hom podia llegir que “encara que nostre periòdic [Lo <i>Regionalista</i>] sia destinat preferentment a la propaganda catalanista, al desprestigi dels polítics de tots colors y a la unió dels catalans baix la base de la reconquesta de la nostra anyorada autonomia, no serà aquest l’únic camí que seguirem per arribar al nostre fi, puig, si la esmentada dressera de vegades espanta als dèbils d’esperit, hi ha marradas que hi portan, si ab més temps, ab més seguretat. Per eixa rahó, al costat de la apologia de la Pàtria, de la fuetada al repugnant	«En el prospecte que va repartir s’hi afirmava la seva hostilitat als “polítics de tots colors” els quals condemnava amb mots virulents, i deia que al costat de les “fuetades” i les “fílípiques” donaria “los treballs de la literatura, las notas que satisfan la curiositat y fins l’entreteniment y l’acudit que han de fer agradable a la gent poch aficionada als problemas polítics-socials, la lectura del nostre quizenari”». (I,172)	«Nueva redacción adjunta».

FRANCESC FOGUET I BOREU

Original presentat a censura	Text publicat	Tipus d'intervenció segons els autors
<p>polítich y de la filípica al aburrit cacich, hi sabrem combinar-hi en atractiu contrast, los treballs de la literatura, las notas que satisfan la curiositat y fins l'entreteniment y l'acudit que han de fer agradable a la gent poch aficionada als problemas polítichs-socials, la lectura de nostre quinzinari". (I, 180)</p>	<p>«L'únic accionista notable [de <i>La Nació Catalana</i>] era l'inoblidable Ferran Alsina (el fundador de Mentora), que pagava tres-cents exemplars; pocs n'hi havia que en paguessin cent, puix la majoria bons patriotes, les seves possibilitats no els permetien pagar més que un petit nombre d'exemplars. / Deixant de banda la part econòmica, la glòria principal de la qual requeia en el que fou sempre fidel administrador en Josep Gibert i el company impressor en Josep Planuch, introductor de les normes d'accentuació d'en Pompeu Fabra, serà bo del cas ocupar-nos de la ideologia de <i>La Nació Catalana</i>. / <i>La Nació Catalana</i> aparegué amb una artística capçalera de l'eminent dibuixant Josep Lluís Pellicer, i fou el primer periòdic el qual, d'una manera constant i decidida, bregà per la nostra independència. Tots els articles, poesies i solts anaven al mateix objecte. En plena guerra de Cuba, abans i després de la intervenció nord-americana, aquella modesta fulla sostingué una campanya ferma i constant en favor del poble que lluitava per la seva llibertat. El director, en Josep Mallofré, amb un humorisme refinat i una gràcia inimitable, ridiculitzava els defensors del domini espanyol; altres redactors, amb la seva crònica de guerra, plena de serietat i sense comentaris, indignaven els més mansos patrioters; i el més notable fou que, malgrat les nostres campanyes, les quals ressonaven a les</p> <p>«L'únic accionista notable era l'inoblidable Ferran Alsina (el fundador de Mentora), que pagava tres-cents exemplars; pocs n'hi havia que en paguessin cent, puix la majoria bons patriotes, les seves possibilitats no els permetien pagar més que un petit nombre d'exemplars". / I, després de fer un elogi de l'administrador, Josep Gibert i de l'impressor, Josep Planuch, "introductor de les normes d'accentuació d'en Pompeu Fabra", d'esmentar amb elogi la capçalera dibuixada per Josep Lluís Pellicer i l'humorisme del director, Josep Mallofré, especialista en controvèrsies i polèmiques amb els redactors de <i>La Publicitat</i> i de <i>El Imparcial</i>, Lluís Marsans continua: / "Seria llarga la llista dels que van escriure en <i>La Nació Catalana</i>, i com que amb seguretat ens en descuidaríem més de quatre, preferim sols dedicar un record al malaguanyat amic Josep Catarineu, un dels més constants i entusiastes i un dels dos únics que sabent emancipar-se de la instrucció rebuda i de l'ambient que ens envoltava, escrivia en correcte nacionalista, cosa que encara avui no han après molts dels nostres companys". / <i>La Nació Catalana</i> va tenir molts entrebancs: denúncies, recollides, suspensions, i va haver de bregar amb la censura, amb anècdotes que ens explica Marsans, el qual explica que entre 1900 i 1901 el setmanari estigué deu mesos sense poder sortir.</p>	<p>«Nueva redacción adjunta».</p>

HISTÒRIA DE LA PREMSA CATALANA (1966),
DE JOAN TORRENT I RAFAEL TASIS. CENSURA I RESSÒ

Original presentat a censura	Text publicat	Tipus d'intervenció segons els autors
<p>planes de <i>El Noticiero Universal</i>, de <i>La Publicidad</i> i de <i>El Imparcial</i>, en aquell temps els més significats portantveus del patriotisme espanyol, el nostre periòdic es publicava amb regularitat sense que denúncies, ni suspensions, vinguessin a interrompre la seva tasca. Es veu que els governants d'aquells temps eren més liberals que els d'ara. / Seria llarga la llista dels que van escriure en <i>La Nació Catalana</i>, i com que amb seguretat ens en descuidàrem més de quatre, preferim sols dedicar un record al malaguanyat amic Josep Catarineu, un dels més constants i entusiastes i un dels dos únics que sabent emancipar-se de la instrucció rebuda i de l'ambient que ens envoltava, escrivia en correcte nacionalista, cosa que encara avui no han après molts dels nostres companys. / Pel demés, no us cregueu que la vida de <i>La Nació Catalana</i> seguís el seu curs sense entrebancs. Tingué les seves denúncies per excitació a la rebel·lió, cosa en aquella època molt corrent; en tongades de censura militar, hagué de sacrificar moltes galerades. Respecte a això, recordem un cas: estàvem en temps de prèvia censura militar i preparàvem el número de l'Onze de Setembre. Les galerades amb les creus vermelles corresponents havien tornat segellades amb el timbre de l'Estat Major. El número era arranjat i els exemplars definitius havien estat portats a la Capitania General. Els companys encarregats de l'Administració estaven adelerats enviant el correu. El conserge m'avisà que un soldat ple de cansament i de suor demanava pel director; vaig cuitar a veure què desitjava i em retornà un exemplar de <i>La Nació Catalana</i> tan plena de creus vermelles que no restava res sencer, dient-me que, com ja suposàvem, ens havíem descuidat</p>	<p>En abril de 1901 reprenia la seva vida, per a plegar definitivament el 15 d'abril de 1902, amb el número 78, després de quatre anys de vida accidentada». (I,173-174)</p>	

Original presentat a censura	Text publicat	Tipus d'intervenció segons els autors
<p>d'anar a recollir les proves censurades i ells s'havien pres la molèstia de tornar-les per a evitar perjudicis. Vaig advertir al nouvingut que l'Estat Major s'equivocava, que nosaltres teníem ja les galerades amb el segell acostumat i que el número que tornava era ja el definitiu. Acomiadat el soldat, vaig explicar el succeït als meus companys, els quals, un xic indecisos, van preguntar-me: què hem de fer? Com si res no hagués passat, al correu tothom! I l'endemà els quioscos de Barcelona estaven plens de <i>Nacions Catalanes</i> endolades, car aquell Onze de Setembre era el primer dia que <i>La Nació Catalana</i>, a prec de molts companys, havia decidit publicar una edició especial dedicada a la venda pública. Després vam saber la veritat de tot: el censor militar fou un català, el qual volgué ésser indulgent amb nosaltres, i això li valgué la destitució i a nosaltres l'ordre de què en endavant el nostre periòdic, després de passar per la censura de l'Estat Major, havia de passar per la censura personal del Capità General de Catalunya". / Les suspensions, tanmateix, eren freqüents per a <i>La Nació Catalana</i>. En dona fe aquest solt publicat al número 61 (data 11 abril 1901) de la revista barcelonina <i>Joventut</i>: "Després de deu mesos de suspensió a causa de trobar-se Barcelona en estat de guerra, hem tingut la satisfacció de veure aparèixer novament <i>La Nació Catalana</i>, valent quinzenari que tant de bé ha fet a la nostra causa y que tant perseguit ha estat en bé de ella". / <i>La Nació Catalana</i> va sortir quatre anys, amb un total de 78 números. El darrer duu la data de 15 d'abril de 1902». (I,182-183)</p>		

HISTÒRIA DE LA PREMSA CATALANA (1966),
DE JOAN TORRENT I RAFAEL TASIS. CENSURA I RESSÒ

Original presentat a censura	Text publicat	Tipus d'intervenció segons els autors
<p>«Seria curiós doncs d'esbrinar per què la primitiva al·legoria que formava de capçalera a <i>La Llar</i> és canviada per un altre dibuix on hi ha una llar encesa i un nin amb una barretina mirant-la (dibuix original de Pahissa). <i>La Llar</i> sortia per primera vegada, en format 309 x 222 mm. [...] En l'article de salutació [...] declaraven així llurs ambicions: "Si, regirant les no ben apagades cendres" —de l'esperit de Catalunya— "pot fer brollar de la nacionalitat catalana alguna guspira d'esperit catalanesc que encengui altra volta, en lo cor del nostre poble, lo foch del patri amor que en nostres avis animava, los redactors de <i>La Llar</i> hauran lograt son objecte. Qui eren, aquestes "jovençanes intel·ligències"?». (I,196)</p>	<p>«Seria curiós, doncs, d'esbrinar per què la primitiva al·legoria que formava la capçalera de <i>La Llar</i> sortia per primera vegada, en format 309 x 222 mm. [...] En l'article de salutació [...]. Qui eren, aquestes "jovençanes intel·ligències"?». (I,186)</p>	<p>«Aceptamos la supresión».</p>
<p>«<i>L'Esquella de la Torratxa</i>, en el primer número, saluda a "A nostres lectors" i els diu: "Un dia no massa lluny tinguérem el gust de saludar-los per primera vegada. Era el 6 de maig de 1872. Suspensa la publicació de <i>La Campana de Gràcia</i>, <i>L'Esquella de la Torratxa</i> s'encargà de deixar-se sentir setmanalment, ab lo sol objecte de combatre a la carlinalla, que llavors comensava totjust a treure el cap... <i>La Campana de Gràcia</i> ha sigut suspesa per tres mesos. Ha d'emmudir <i>L'Esquella de la Torratxa</i> que en aquella època féu sentir-se dels que ab tant inmerescuda constància havien escoltat lo so de <i>La Campana</i>? No. Ara com llavors la pàtria y las ideas que sustentem tenen un enemich alsat en armas; ara com llavors tremola estesa al huracà de la guerra una bandera que'ns deshonra y ens envileix... Mentres aquest enemich alenti, mentres aquest enemich amenassi no ja la idea, sinó el nom de la llibertat, tenim lo deber de combatre'l sense tregua ni descans... Guerra a mort a l'absolutisme!". (I,284)</p>	<p>«<i>L'Esquella de la Torratxa</i>, en el primer número, saluda a "A nostres lectors" i els diu: "Un dia no massa lluny tinguérem el gust de saludar-los per primera vegada. Era el 6 de maig de 1872. Suspensa la publicació de <i>La Campana de Gràcia</i>, <i>L'Esquella de la Torratxa</i> s'encargà de deixar-se sentir setmanalment, ab lo sol objecte de combatre a la carlinalla, que llavors comensava totjust a treure el cap... <i>La Campana de Gràcia</i> ha sigut suspesa per tres mesos. ¿Ha d'emmudir <i>L'Esquella de la Torratxa</i> que en aquella època féu sentir-se dels que ab tant inmerescuda constància havien escoltat lo so de <i>La Campana</i>? No. Ara com llavors la pàtria y las ideas que sustentem tenen un enemich alsat en armas; ara com llavors tremola estesa al huracà de la guerra una bandera que'ns deshonra y ens envileix... Mentres aquest enemich alenti, mentres aquest enemich amenassi no ja la idea, sinó el nom de la llibertat, tenim lo deber de combatre'l sense tregua ni descans... Guerra a mort a l'absolutisme!". (I,259)</p>	<p>«Creemos que se debe mantenerse íntegro el texto, que es un documento de época, propio de la guerra carlista, en que se escribía».</p>

Original presentat a censura	Text publicat	Tipus d'intervenció segons els autors
<p>«[A] L'article de presentació del primer número, signat per "La Redacció", hom declarava d'entrada: "Som els mateixos qu'en el primer número de la <i>Setmana Catalanista</i> feyam, entre altres manifestacions, las següents: 'Procurarem interpretar y posar de manifest els més vitals y avansats ideals del nostre poble, ja que d'un temps ensà han esclatat ab una empena y una fermesa en què s'hi ha sentit bategar l'esperit de la rassa. Aixís entenem donar un pas endavant en el camí de la restauració d'aquesta antiga nacionalitat, qu'encara és y vol ésser <i>Catalunya</i>'. / Tantdebò que'l nostre procedir servís d'exemple, y'ls confreres de la premsa periòdica fessin en aquest punt com fem nosaltres; perquè ja va resultant massa fora de lloch, en aquesta època de desvetllament, això de que'ls catalans, a Catalunya, escriguin en castellà'ls seus periòdichs, y lo qu'és pitjor, pensin com pensan al reste d'Espanya, que és pensar ben poc y ben atrassat". Després de fer manifestació de fidelitat a les Bases aprovades per la Unió Catalanista, i de fe en el progrés intel·lectual i material de Catalunya, afegia: "Aixís, si en algun punt deixaren rastre els poch Fenicis traficants ab tot, fins ab la conciencia, qu'en els temps passats aquí vingueren, aquest rastre volem esborrarlo. El sentiment, el pensament pur, la justícia, guiaran nostres actes; y és lo que aplaudirem en els dels altres. Al interès egoista y personal que sols inspira'l tràfich, li farem guerra. També tendirem a expulsar tot allò qu'ns fou importat dels Semitas de ultra Ebro: costums de Moros fatalistas, hàbits de peresa, d'obediència cega, de crueltat, de despilfarro, d'immobilisme, d'<i>agitanament</i> de banderia y de suficiència estúpida. Aixís combatrem</p>	<p>«A l'article de presentació del primer número, signat per "La Redacció", aquesta s'identificava amb els que havien escrit a la <i>Setmana Catalanista</i>, feia una professió de fe amb paraules de gran energia i manifestava la seva fidelitat a les Bases de Manresa i de fe en el progrés intel·lectual i material de Catalunya. Volien esborrar el poc rastre que poguren deixar "els Fenicis traficants ab tot, fins ab la consciència" i expulsar "tot allò que ens fou importat dels Semitas", és a dir: "Costums de Moros fatalistas, hàbits de peresa, d'agitanament de banderia y de suficiència estúpida. Aixís combatrem lo mateix als <i>Cananeus</i> del art y de la consciència, qu'als <i>Alarbs</i> de la moral y de la política. Tirarem a mort contra'l <i>Badell d'Or</i> y contra'ls <i>Cacichs</i>, per tot ahont vulguin deturar o rebaixar l'ascendent progressió humana"». (I,344)</p>	<p>«Nueva redacción adjunta».</p>

HISTÒRIA DE LA PREMSA CATALANA (1966),
DE JOAN TORRENT I RAFAEL TASIS. CENSURA I RESSÒ

Original presentat a censura	Text publicat	Tipus d'intervenció segons els autors
lo mateix als <i>Cananeus</i> de l'art y de la consciencia, qu'als <i>Alarbs</i> de la moral y de la política. Tirarem a mort contra'l <i>Badell d'or</i> y contra'ls <i>Cacichs</i> , per tot ahont vulguin deturar o rebaixar l'ascendent progressió humana". (I,399-400)		
«Núm. 12.- 16 gener 1904. Dedicat a la implantació de la "República Lerrouxiana". 8 pàg. i deu cèntims. Núm. 46 [de <i>La Tralla</i>].- 10 setembre 1904. Dedicat als "martres" de la llibertat de Catalunya. 8 pàg. Deu cèntims. (<i>La Tralla</i> contribuï en gran manera a crear el costum d'homenatjar cada any, l'onze de setembre, i davant el monument a Rafael Casanova, els herois de 1714. Els anys successius, núms. 98 de 9 de setembre de 1905 i 132 de 11 de setembre de 1906 publicà sengles números extraordinaris, dedicats igualment als màrtirs de les Llibertats de Catalunya, amb força documents històrics i textos polítics). (I,420)	«Núm. 12, 16 gener 1904. Dedicat a la implantació de la "República Lerrouxiana"; vuit pàgines i deu cèntims». (I,359)	«Aceptamos la supresión».
«En l'article liminar de <i>Metral·la</i> , titulat "Salut", la Redacció s'afirma com a nacionalista i diu que "per la Catalunya lliverta esmersarem totes les nostres energies; nostra acció sintètica és el reconeixement de la Nacionalitat Catalana... Nostre programa? S'estotja en les memorables assemblees celebrades en diferents indrets de la nostra Catalunya...". El director de <i>Metral·la</i> era Primitiu Quintana». (I,421)	«El director de <i>Metral·la</i> era Primitiu Quintana». (I,360)	«Aceptamos la supresión».

FRANCESC FOGUET I BOREU

Original presentat a censura	Text publicat	Tipus d'intervenció segons els autors
<p>«<i>Pàtria Lliure</i>, que es titula <i>Setmanari Nacionalista, Defensor dels Drets de Déu y del Poble</i> és, declaradament, un periòdic nacionalista i catòlic català. Va sortir per primera vegada el 22 de desembre de 1906 [...]. En l'article de presentació afirma que <i>Pàtria Lliure</i> és el portantveu de "l'avançada dels nacionalistes catòlics catalans". I afirma que "quan la nostra tasca de regionalisme hagi arrelat a Catalunya, desvetllant tots els homes de bona voluntat, allavors portarem el nostre amor més enllà, excelsa campanya de germanor hispànica, portarem l'esperit del nostre regionalisme, el verb y l'iniciativa del nostre poble a tots els confins d'Ibèria per a que aquesta's regeneri ab la sava del esperit regional que li és tot el seu pervindre... Som ardits defensors de Déu, de la Pàtria y de la Llibertat, per a bé de Catalunya y bé d'Hispania"». (I,425)</p>	<p>«<i>Pàtria Lliure</i>, que se subtitula "setmanari nacionalista, defensor dels drets de Déu y del poble" és, declaradament, un periòdic catòlic. Va sortir per primera vegada el 22 de desembre de 1906». (I,363)</p>	<p>«Aceptamos la supresión».</p>
<p>«Al començament el preu [de <i>Renaixement</i>] era de deu cèntims el número, i a partir del començament de 1915, aquest preu s'apuja fins a quinze cèntims. En el número primer, i signat per R. Slasac (Ramon Casals), s'hi afirma: "Altra vegada és d'absoluta necessitat el que surti a llum un porta-veu de la veritat Nacionalista, pera qu'es fassi ressò de les innumbrables veus que portades pel seu amor a les nostres integrals reivindicacions, veuen amb fonda pena el que encara durin les que ja deurien ésser passades desorientacions". (I,427)</p>	<p>«Al començament el preu era de deu cèntims el número, i a partir de primers de 1915, aquest preu s'apuja fins a quinze cèntims». (I,364)</p>	<p>«Aceptamos la supresión».</p>

HISTÒRIA DE LA PREMSA CATALANA (1966),
DE JOAN TORRENT I RAFAEL TASIS. CENSURA I RESSÒ

Original presentat a censura	Text publicat	Tipus d'intervenció segons els autors
«[<i>L'Hereu</i>] Era un setmanari humorístic i satíric afecte a Solidaritat Catalana. En un article del primer número, titulat "Del fons del mar", llegim: "Ja ho saps, jo soch el teu amich del mar, y al felicitar-te per haver deixat els bous y l'aixada per a agafar la ploma cantant clar i català las grandesas de l'autonomia y treure els drapets al sol d'aquest aixam de rassa "cuneril-presupostívola" te desitjo de tot cor que no ensopeguis may amb aquells senyors que vestits ab llargas batas negras cobreixen el seu cap ab aquell artístich y seriós fogonet». (I,429)	«Era un setmanari humorístic i satíric afecte a Solidaritat Catalana». (I,366)	«Aceptamos la supresión».
«L'autorització del Govern Civil fou donada a nom de Calixte Santier, probablement director de palla d' <i>Aplec</i> . En l'article inicial, "Quatre paraules", llegim: "Hem creat aquest periòdich per a defensar, dintre del nacionalisme català, una orientació progressiva y democràtica; no tenim la pretensió de fer un periòdich batallador ni de propaganda; no venim a omplir cap buit, ni representem cap branca autonomista. <i>Aplec</i> és sols un reflexe de les idees d'un agrupament de joves entusiastes del nacionalisme, que a l'ensem que defensem la llibertat... treballarem sens descans, per a infiltrar a tots els catalans els sentiments progressius y democràtics, doncs nosaltres no volem solament que Catalunya sia autònoma, sinó que sia també espill de pobles dignes, lliures y avensats... És per això que nosaltres defensem la forma de govern republicana... La nostra tasca serà treballar sens repòs, per a formar dins del nacionalisme català un agrupament que... sia esquerra ben definida». (I,430)	«L'autorització del Govern Civil fou donada a nom de Calixte Santier, probablement director de palla d' <i>Aplec</i> '. (I,366)	«Aceptamos la supresión».

Original presentat a censura	Text publicat	Tipus d'intervenció segons els autors
«[<i>La Destral</i>] Era imprès a “La Moderna”, de la Carretera de Mataró, 263-233 i tenia la redacció al 258 del mateix carrer. La Redacció afirma, en el primer número: “Som Nacionalistes, perquè volem per sobre de tot, el reconeixement de la personalitat política y social de Catalunya... Demòcrates, perquè és indispensable per a la vida dels pobles, el reconeixement dels drets individuals... Republicans, perquè entenem que la forma de govern republicana és l'única que pot emmotllar degudament nostres aspiracions...”. (I,432)	«Era imprès a “La Moderna”, de la Carretera de Mataró, i tenia la redacció al 258 del mateix carrer». (I,368)	«Aceptamos la supresión».
«[<i>La Revolta</i>] Té interès, sobretot, per haver estat dirigit per Antoni Rovira i Virgili i per la circumstància de tenir a la seva col·lecció un número 1 i un número 1 bis, puix que ja de bell antuvi fou denunciat a l'aparició. En l'article “Els nostres ideals”, llegim: “Som demòcrates, som nacionalistes, som republicans. Volem la llibertat dels pobles y la llibertat dels homes. Volem que siguin autònoms les pàtries y que siguin lliures dintre d'elles els seus ciutadans. No acceptem tiranies forasteres ni internes tiranies... Som partidaris convençuts de les reivindicacions obreres y de la transformació radicalíssima de la societat actual». (I,433)	«Té interès, sobretot, per haver estat dirigit per Antoni Rovira i Virgili i per la circumstància de tenir a la seva col·lecció un número 1 i un número 1 bis, puix que ja de bell antuvi fou denunciat a l'aparició». (I,369)	«Aceptamos la supresión».
«[<i>Lluita</i>] era imprès a la casa Gisbert i Vives, i valia deu cèntims el número. Segons l'article inicial, la finalitat del periòdic era “combatre a sang i a foc la tirania que oprimeix a Catalunya, la gloriosa i malaurada Pàtria nostra, la nació única dels catalans”. I més endavant deia: “En el nostre programa hi incorporem molt, en primer terme l'expansió del Nacionalisme entre l'estament escolar de Catalunya... El nostre Nacionalisme és radical”. (II,576)	«Era imprès a la casa Gisbert i Vives, i valia deu cèntims el número». (I,486)	«Aceptamos las dos supresiones».

HISTÒRIA DE LA PREMSA CATALANA (1966),
DE JOAN TORRENT I RAFAEL TASIS. CENSURA I RESSÒ

Original presentat a censura	Text publicat	Tipus d'intervenció segons els autors
«El títol [<i>El Camí</i>] és més literari que polític, però la revista, tot i el seu contingut també preferentment literari, declarava de bell antuvi la seva adhesió “a la labor de la Joventut Nacionalista” (de la Lliga Regionalista) i afirmava que duia “una nova adhesió a l’obra col·lectiva que, després de segles d’inacció, s’han empresa els catalans de construir una nova pàtria”». (II,576)	«El títol és més literari que polític, però la revista, tot i el seu contingut també preferentment literari, declarava de bell antuvi la seva adhesió “a la labor de la Joventut Nacionalista —de la Lliga Regionalista—”». (I,486)	
«L'article inicial “Breviari” exposa la finalitat d'aquesta publicació [<i>L'Estat Català</i>]. Hi llegim: “Proclamem que a cada nació li correspon un Estat independent. Afirmem que Catalunya és Nació... Avui per avui, sembla que aquesta voluntat (la de Catalunya) és la d'obtenir una integral autonomia... acceptem aquesta aspiració com a programa mínim, no pas com una vindicació absoluta i definitiva del tort fet a la nostra terra”. (II,577)	«L'article inicial “Breviari” exposa la finalitat d'aquesta publicació”. (I,486)	«Aceptamos la supresión».
«[<i>Prou!</i>] Era dirigit per Antoni Risell. En la “Salutació” inicial se'ns diu que creuen “omplir un buit a l'oferir un camp del tot ampli i neutral on s'hi puguin exposar les idees de les més exposades tendències, mentre vagin dirigides a propagar l'amor a la pàtria catalana per apropar l'hora de la nostra redempció... La nostra obra té d'ésser essencialment edificadora, tot i tenint en compte que perquè aquesta sigui eficaç cal que ens encarem al Poder Central i tot dient-li <i>Prou!</i> enderroquem el cadafalc podrit que el sustenta”. (II,579)	«Era dirigit per Antoni Risell». (I,488)	«Aceptamos la supresión».

Original presentat a censura	Text publicat	Tipus d'intervenció segons els autors
<p>«En la “Salutació” inicial, les característiques de “La Falç” [<i>sic</i> per <i>Esquerra</i>] ens són presentades així: “No perteneixem a la casta regionalista del nacionalisme català. Tampoc no acatem, per ara, la direcció de radicals del nacionalisme; nosaltres, en fi, presentem un caràcter de nacionalistes radicals completament independents. Essent el nostre desig veure aplegat sota una mateixa bandera i actuació el veritable jovent nacionalista de Catalunya, ni creiem en la necessitat de pertànyer ni estar a les ordres de cap agrupació política determinada... Avui no creiem en cap dels partits polítics que hi ha constituïts a Catalunya... Com a catalans som eminentment nacionalistes, com a homes conscients estem identificats amb tota aquella causa que tingui per fi un moviment de llibertat». (II,589)</p>	<p>«En la “Salutació” inicial, les característiques d'<i>Esquerra</i> ens són presentades així: “No perteneixem a la casta regionalista del nacionalisme català. Tampoc no acatem, per ara, la direcció de radicals del nacionalisme; nosaltres, en fi, presentem un caràcter de nacionalistes radicals completament independents. Essent el nostre desig veure aplegat sota una mateixa bandera i actuació el veritable jovent nacionalista de Catalunya, ni creiem en la necessitat de pertànyer ni estar a les ordres de cap agrupació política determinada... Avui no creiem en cap dels partits polítics que hi ha constituïts a Catalunya... Com a catalans som eminentment nacionalistes, com a homes conscients estem identificats amb tota aquella causa que tingui per fi un moviment de llibertat». (I,496)</p>	<p>«Creemos que debe mantenerse la citación que se suprime, puesto que no tiene carácter separatista y en cambio fija la posición del periódico, independiente de los partidos políticos y de los “radicales del nacionalismo”».</p>
<p>«En els darrers mesos de 1923 o els primers de 1924, desaparegueren molts òrgans periodístics, portantveus de partits i de grups polítics, d'entitats patriòtiques o culturals». (II,753)</p>	<p>«En els darrers mesos de 1923 o els primers de 1924, desaparegueren molts òrgans periodístics, portaveus de partits i de grups polítics, d'entitats culturals». (I,629)</p>	<p>«Aceptamos la supresión».</p>
<p>«Cal esperar a 1930, després de la caiguda del general Primo de Rivera, perquè surti un setmanari catalanista, de llarga i accidentada existència [<i>La Rambla</i>], comparable als dels temps heroics». (II,762)</p>	<p>«Cal esperar a 1930, després de la caiguda del general Primo de Rivera, perquè surti un setmanari catalanista, de llarga i accidentada existència, comparable als de primers de segle». (I,636)</p>	<p>«Cambiamos “temps heroics” por “primers de segle”».</p>
<p>«És evident que aquest darrer paràgraf al·ludia a la premsa espanyola d'informació gràfica —especialment la madrilenya, com <i>Crònica, Estampa</i>, etc.— que donava un aspecte sensacionalista i arriscat a les seves informacions i als seus reportatges». (II,862)</p>	<p>«És evident que aquest darrer paràgraf al·ludia a la premsa de la resta d'Espanya d'informació gràfica —especialment la madrilenya, com <i>Crònica, Estampa</i>, etc.—que donava un aspecte sensacionalista i arriscat a les seves informacions i als seus reportatges». (I,722)</p>	<p>«Aceptamos la enmienda».</p>

HISTÒRIA DE LA PREMSA CATALANA (1966),
DE JOAN TORRENT I RAFAEL TASIS. CENSURA I RESSÒ

Original presentat a censura	Text publicat	Tipus d'intervenció segons els autors
«A Catalunya, un procediment automàtic de formació dels Ajuntaments i les Diputacions a base dels regidors i diputats electes en passades legislatures, va alterar profundament el sentit de les corporacions, però no fou suficient per a fer possible allò que semblava essencial: el restabliment de la unitat política de Catalunya amb la reinstauració de la Mancomunitat». (II,868)	«A Catalunya, un procediment automàtic de formació dels Ajuntaments i les Diputacions a base dels regidors i diputats electes en passades legislatures, va alterar profundament el sentit de les corporacions, però no fou prou per a fer possible la reinstauració de la Mancomunitat». (I,729)	«Aceptamos la supresión des de “allò que” hasta “de Catalunya”».
«Entre aquests acords [del Pacte de Sant Sebastià] hi havia el de reconèixer el dret de Catalunya a la seva autodeterminació». (II,869)	«Entre aquests acords hi havia el de reconèixer el dret de Catalunya a la seva autonomia». (I,730)	«Aceptamos la corrección».
«Alfons XII abandonava el país, seguit per la seva família. Començava la seva existència la II República Espanyola, una existència que, amb alternatives de pau i d'agitació, havia de durar, com a règim acceptat per tot el país, fins al 18 de juliol de 1936, en què començaria la guerra civil que, durant trenta mesos, dividiria cruelment el país». (II,871)	«Alfons XIII abandonava el país, seguit per la seva família. Començava la seva existència la II República Espanyola, una existència que, amb alternatives de pau i d'agitació, havia de durar, com a règim acceptat per tot el país, fins al 18 de juliol de 1936, en què començaria la Guerra que, durant trenta mesos, dividiria cruelment el país». (I,731)	«Por un error de máquina, se puso “Alfonso XII” cuando se trataba de “Alfonso XIII”. La añadidura “i Cánovas del Castillo” no tendría pues sentido».
«L'article de presentació del primer número de <i>La Humanitat</i> ens diu que “aquest amor als pobles ha inspirat el títol del nostre diari. Catalunya, la República, el poble. Els tres grans amors d'en Francesc Macià, són també els nostres tres grans amors. Lluitarem, com calgui i on calgui, per Catalunya, la nostra terra, fins a veure-la més gran, més florent, més avançada, lliure i sobirana dels seus destins...”». (II,875)	«L'article de presentació del primer número de <i>La Humanitat</i> ens diu que “aquest amor als pobles ha inspirat el títol del nostre diari. Catalunya, la República, el poble”». (I,734)	«Aceptamos la supresión».

Original presentat a censura	Text publicat	Tipus d'intervenció segons els autors
«“Dintre del camp polític, [els redactors d' <i>El Mussol</i>] som homes de dretes i admiradors convençuts de la política que fa trenta anys segueix la Lliga Regionalista, el que vol dir amar l'actual règim republicà constituït i defensors de l'Estatut de Catalunya amb la fórmula inoblidable d'En Prat de la Riba: ‘Una Catalunya lliure dintre d'una Espanya gran’”. (II,884)	«“Dintre del camp polític, som homes de dretes i admiradors convençuts de la política que fa trenta anys segueix la Lliga Regionalista, el que vol dir amar l'actual règim republicà constituït i defensors de l'Estatut de Catalunya”. (I,741)	«Aceptamos la supresión».
«“ <i>Octubre</i> surt amb l'ambició entusiasme de recollir en les seves pàgines l'esperit dels dos octubres històrics... L'octubre llunyà ja en el temps i que ha marcat el començament d'una nova estructuració social en un país que representa la sisena part de la terra... L'altre octubre, marcat amb lletres de sang, en les pàgines de la història de la nostra terra, avui derrotat, mai vençut...”. (II,915)	«“ <i>Octubre</i> surt amb l'ambició entusiasme de recollir en les seves pàgines l'esperit dels dos octubres històrics... L'octubre llunyà ja en el temps i que ha marcat el començament d'una nova estructura social en un país que representa la sisena part de la terra”. (I,764)	«Aceptamos la supresión».
«“La raó del nostre naixement [<i>Baskonia</i>] és la lluita per les llibertats d'Euzkadi (de Catalunya i Galícia, etc.). Lluitarem amb l'entusiasme que dona la consciència de saber que fem la feina més sagrada”. (II,920)	«“La raó del nostre naixement és la lluita per les llibertats d'Euzkadi (de Catalunya i de Galícia, etc.)”. (I,768)	«Aceptamos la supresión».
«L'alçament militar que, entre el 18 i el 19 de juliol de 1936, provocava resistències i represàlies per a convertir-se ben aviat en una llarga i cruelíssima guerra civil que duraria trenta-tres mesos i que seria un dels esdeveniments polítics i socials de més pes en la vida mundial de la primera meitat del segle xx, aquell alçament que seria una veritable revolució —ben diferent en això de tants altres com registra la història de l'Espanya contemporània— i que en desencadenaria una altra d'oposada, canviava la situació i les condicions de vida de tots els ciutadans,	«La premsa catalana no podia pas restar absent dels trasbalsos produïts per la Revolució de 1936-1939, ni evadir-se de les seves conseqüències». (I,845)	«Nueva redacción adjunta».

HISTÒRIA DE LA PREMSA CATALANA (1966),
DE JOAN TORRENT I RAFAEL TÀSIS. CENSURA I RESSÒ

Original presentat a censura	Text publicat	Tipus d'intervenció segons els autors
de totes les institucions, de totes les entitats del país. La premsa catalana no podia pas restar absent d'aquests trasbalsos ni evadir-se de les seves conseqüències». (II,1003)		
«L'editorial que publica el primer número d' <i>Abril</i> defineix l'ideari d'aquest periòdic en la següent forma: "De nacionalisme a Catalunya solament en volem reconèixer un: el nostre. Nacionalisme progressiu, ple d'humanisme i de fraternitat. Nacionalisme Catalunya endins per a projectar la seva civilització i avenç cap a l'exterior; amarat d'un liberalisme profund que no barri el pas a cap idea nova ni a l'evolució natural de les aspiracions del proletariat"». (II,1016)	«L'editorial publicat al primer número d' <i>Abril</i> defineix l'ideari d'aquest periòdic, el qual defensa el mot "nacionalisme" i assegura que el que ell propugna és "progressiu, ple d'humanisme i de fraternitat" i que "no barri el pas a cap idea nova ni a l'evolució natural de les aspiracions del proletariat"». (I,857)	«Nueva redacción adjunta».
«A Catalunya, durant la guerra civil». (II,1022)	«A Catalunya, durant la Guerra». (I,862)	«Aceptamos la supresión».
«[<i>Moments</i>] És un veritable magazine, amb fotografies i dibuixos i reportatges d'actualitat, la presentació del qual, al primer número, diu: "... aquesta revista té una ànima, que és un resultat del moment i un símptoma del futur immediat. No l'ha realitzat un grup d'artistes i escriptors de poc o molt prestigi, ni la finança cap empresa àvida de guanys materials. Són els dibuixants de Catalunya, els escriptors de Catalunya i els periodistes i els agents de publicitat de Catalunya qui te l'ofereixen. I molt més que l'afany de conseguir un èxit immediat, ens mou el desig de marcar un camí, d'evidenciar com sota el signe de la UGT, garantia d'un netíssim esperit revolucionari, sindicats de professions distintes poden col·laborar en una obra comú. És en aquest sentit, de col·lectivització del treball, que tenim l'orgull d'afirmar que <i>Moments</i> és, lector, una bella promesa"». (II,1037)	«És un veritable "magazine", amb fotografies i dibuixos i reportatges d'actualitat, editada pels sindicats de dibuixants, periodistes i agents de publicitat de Catalunya adherits a la UGT. "És en aquest sentit de col·lectivització del treball, que tenim l'orgull d'afirmar que <i>Moments</i> és, lector, una bella promesa"». (I,879)	«Nueva redacción adjunta».

Original presentat a censura	Text publicat	Tipus d'intervenció segons els autors
«[La premsa comarcal catalana] Ha registrat els moviments polítics locals i comarcals, però també l'evolució ideològica del país, intervenint molt sovint amb coratge i lucidesa en les discussions públiques i en els grans moviments polítics». (III,1055)	«Ha registrat els moviments polítics locals i comarcals, però també l'evolució ideològica del país, intervenint en les discussions públiques i en els moviments polítics». (II,9)	«Aceptamos la supresión».
«[Fructidor d'Esparreguera] amb la redacció al Passeig Francesc Macià». (III,1060)	«amb la redacció al Passeig Francesc Macià». (II,13)	«Creemos que debe mantenerse el texto. En aquella época existía el citado nombre de la calle en la población y no tiene nada de subversivo hacerlo constar, como se hace en todas las demás publicaciones en la que se da la redacción e imprenta».
«En el curs de la guerra civil, sabem que a Esparreguera va sortir un nou periòdic català». (III,1061)	«Sabem que durant la guerra va sortir a Esparreguera un nou periòdic català». (II,13)	«Nueva redacción adjunta».
«Durant la guerra i fins a la data present». (III,1065)	«Fins a la data present». (II,17)	«Aceptamos la supresión».
« <i>El Ressò</i> era un periòdic polític, que declarava al primer número que tenia “un sol ideal: Catalunya! Volem que la reivindicació absoluta dels nostres drets polítics i de nostres furs, de nostra admirable legislació, de nostra formosíssima llengua”». (III,1066)	« <i>El Ressò</i> era un periòdic polític». (II,18)	«Aceptamos la supresión».
«Era quinzenal i a l'article de salutació, sota el títol “Salut i avant” declara que és “un altre periòdic nacionalista”. La seva “missió lleial i noble serà un reflex de fidel Justícia. Nostra senyera el Nacionalisme. Nostre emblema l'Equitat”». (III,1067-1068)	«Era quinzenal». (II,19)	«Aceptamos la supresión».

HISTÒRIA DE LA PREMSA CATALANA (1966),
DE JOAN TORRENT I RAFAEL TASIS. CENSURA I RESSÒ

Original presentat a censura	Text publicat	Tipus d'intervenció segons els autors
«En certa manera venia a substituir-lo, en plena guerra, el <i>Diari Oficial del Comitè Antifeixista i de Salut Pública</i> , títol ben propi dels inicis d'aquell conflicte». (III,1075)	«En certa manera venia a substituir-lo, en plena guerra, el <i>Diari Oficial del Comitè Antifeixista i de Salut Pública</i> , títol ben propi del moment». (II,26)	«Aceptamos la corrección».
«En el seu primer número [<i>Acció. Periòdic Nacionalista Republicà</i> (1921-1923), de Badalona], publica un article sota el títol “Recomençant la tasca”, on ens diu: “Venim a la brega periodística tornant a utilitzar novament aquella tribuna nostra tan estimada en la que, en dies ja llunyans, hi abocàvem lo mellor dels nostres entusiasmes i de la que avui encara ens enorgullim... Venim a ratificar la nostra fe en l'ideal nacionalista de Catalunya i el nostre amor a la causa de la democràcia republicana, punts bàsics i essencials del nostre programa... Aqueixos són els nostres intents... En la pràctica dels mateixos ens hem imposat no deixar-nos portar de la passió, sinó pel seny i l'equanimitat. Això vol dir que guardarem a les persones la deguda consideració i respecte, però que serem justos i severs al judicar els fets”». (III,1085)	«En l'article de salutació del primer número, titulat “Recomençant la tasca”, justifica els adjectius de la capçalera, reveladors d'uns principis i d'uns instants i afegeix: “En la pràctica dels mateixos ens hem imposat no deixar-nos portar per la passió, sinó pel seny i l'equanimitat. Això vol dir que guardarem a les persones la deguda consideració i respecte, però que serem justos i severs al judicar els fets”». (II,33-34)	«Nueva redacción adjunta».
«En l'article de salutació (“Qui som i a lo que venim”), llegim: “Som catalanistes perquè estimem a Catalunya per sobre de tot, i som nacionalistes perquè aspirem a la seva total alliberació. Venim amb ànsies de renovació i de llibertat precisament a fustigar tota aquesta política migrada de conxorxes de la vella Espanya”. Més endavant diu: “L'Art, la Literatura i l'Humor, sent com són eternament joves i optimistes, compartiran amb la nostra fe catalanista les planes de <i>Fortitut</i> ”». (III,1121)	«En l'article de salutació diu: “L'Art, la Literatura i l'Humor, sent com són eternament joves i optimistes, compartiran amb la nostra fe catalanista les planes de <i>Fortitut</i> ”». (II,59)	«Aceptamos la supresión».

Original presentat a censura	Text publicat	Tipus d'intervenció segons els autors
«Al primer número d'aquest periòdic, que ve a continuar la tasca iniciada un dia per <i>Avant</i> , llegim: “Com a valencianistes, la més ampla concepció totalitària de la nostra personalitat històrica... combatrem els que per feblesa en les conviccions o manca de sinceritat, tracten d'enganyar el poble, esvaint o falsejant el crit de “Pau, Justícia i Germania” dels nostres revolucionaris del segle XVI, admirables precursors del deler redempcionista que inspira i anima les gestes meravelloses del segle actual». (IV,1651)	«Aquest periòdic ve a continuar la tasca iniciada per <i>Avant</i> i reivindica la personalitat històrica de València, tot recordant l'esperit revolucionari del segle XVI (les famoses “Germanies”), precursor “del deler redempcionista que inspira i anima les gestes meravelloses del segle actual”». (II,529-530)	«Nueva redacción adjunta».

A banda del text, totes les il·lustracions d'*Història de la premsa catalana* —i els peus explicatius corresponents, la coberta, les guardes, les làmines interiors i el text de les solapes— van haver de sotmetre's també al sedàs de la censura. En un informe del 17 de desembre de 1965, el lector José Mampel valorà satisfactòriament la part gràfica de l'obra i no trobà res de censurable en les il·lustracions que incloïa. En contrapartida, un altre breu informe sobre les il·lustracions dels dos volums, datat el 4 de gener de 1966 i de signatura inidentificable, tenia en compte que «casi siempre es imposible la lectura del texto a esta escala» i reputava «inoportunos, y por tanto suprimibles», les portades de *L'Hereu*, *L'Estat Català* i *Ruta*, i així mateix, encara que considerava menys importants, les d'*Unitat* i *Jove Guàrdia*. Entre les làmines, creia que era «más grave» *Proa* que no pas *Almanac*. Una anotació manuscrita també apuntava a la portada de *Nosaltres*.

Al capdavall, de les il·lustracions dels volums, sabem del cert que es mantingueren les portades d'*Unitat*, periòdic obrer de Terrassa de 1936, i *Jove Guàrdia*, portaveu reusenc de la Unió de Joves Socialistes de Catalunya de 1936 (Torrent; Tasis, 1966b, p. 132 i 319). En canvi, se censuraren, amb tota seguretat, les portades de les quatre publicacions periòdiques següents, de marcat caràcter polític:

1. *L'Hereu* (núm. 1, 20 de juny de 1906), que anava acompanyada d'aquest peu explicatiu: «Un setmanari autonomista que presenta un tipus que no arribaria a la popularitat del *Cu-cut!*: Cintet, l'Hereu, vist per Pichs, amb una caricatura a primera pàgina plena d'intenció política». El dibuix mostrava tot de gent de la «meseta», aspirants al Govern Civil de Barcelona i un rètol que feia: «Ministerio de la Gobernación / Aviso / para el Gobierno Civil de Barcelona se necesita un buen gobernador». Aquesta portada de *L'Hereu* fou substituïda per una altra il·lustració, molt més neutra políticament, sobre «els intents d'unió dels cossos de la policia municipal» (Torrent; Tasis, 1966a: 367).

2. *Proa* (núm. 0, gener de 1921), l'única il·lustració censurada d'una de les làmines. Dirigida per Joan Salvat-Papasseit, aquest número fundacional publicava a primera plana l'article «El mite de l'«Espanya Gran»», de Tomàs Garcés, il·lustrat amb un dibuix de Manuel Humbert i el cal·ligrama «Les formigues» del mateix Salvat-Papasseit. Garcés en el seu article qüestiona la tesi de *La nacionalitat catalana*, d'Enric Prat de la Riba, i s'acosta a plantejaments protoindependentistes.

3. *L'Estat Català* (núm. 2, 1 de desembre de 1922), també secundada per un peu explicatiu considerat censurable: «Una publicació efímera fou *L'Estat Català*, el qual tenia com a director Francesc Macià. Només en sortiren dos números». En primera plana, aquesta portada publicava un article de Macià intítulat «La Catalunya ascendent», que al·ludia a «la implantació de l'Estat Català». En aquest cas, fou substituïda per «una panoràmica satírica dels diaris barcelonins més importants» publicada a *L'Esquella de la Torratxa* (Torrent; Tasis, 1966a: 487).

4. *Nosaltres. Periòdic dels Estudiants* (núm. 1, 15 de gener de 1937), una publicació de la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya (adherida a la UGT), sense peu de pàgina. Era il·lustrada amb un dibuix ben visible de dos joves abraçats per l'espatlla, un dels quals és un estudiant que duu un fusell a l'esquena i un llibre a la mà dreta, i l'altre un obrer amb un martell a la mà esquerra. El text de la primera plana concloïa amb una presa de partit dels estudiants a favor de les llibertats socials i nacionals de Catalunya.

Com es pot comprovar, les portades prohibides tenien un marcat caràcter polític que, a ulls de la censura, podien considerar-se atemptatòries contra la doctrina franquista, ja que eren interpretades com: 1) una ridiculització del Govern Civil, un dels organismes més emblemàtics del centralisme estatal i un dels de més pes en l'organigrama del règim a Catalunya (*L'Hereu*); 2) una picada d'ullet a tesis «separatistas» en un article del jove Tomàs Garcés (*Proa*); 3) un homenatge al símbol inequívoc del catalanisme d'esquerres com era Francesc Macià, dirigent d'un partit independentista (*L'Estat Català*), i 4) un model per als universitaris coetanis de filiació filocomunista que podien abanderar, com els del temps de 1937, la defensa de les llibertats i la cultura catalanes (*Nosaltres*).

EL RESSÒ DE L'OBRA

Els temors dels aparells censurs a propòsit de la previsible bona acollida d'*Història de la premsa catalana* es confirmaren, com els feu notar Grau Martín amb la remesa intencional, segons indica en la carta citada més amunt del 2 d'octubre de 1965, d'una tria d'articles, entrevistes i notes informatives que, a manera de prèvies a la imminent publicació de l'obra, aparegueren a *Diario de Barcelona*, *Tele/Exprés*, *Destino*, *El Noticiero Universal* i *El Correo Catalán* durant els mesos d'agost i setembre de 1965.¹⁰ La majoria de les peces publicades a la premsa coetània destacaren la importància documental i l'interès de l'edició, i també el gran efecte que causaria en els cercles culturals.

10. Ordenats cronològicament, l'expedient inclou els retalls de premsa de les peces següents: «Al filo de la obra. Prensa catalana», *Diario de Barcelona* (28 d'agost de 1965); «Un gran libro sobre un tema apasionante: *Història de la premsa catalana*», *Tele/Exprés* (28 d'agost de 1965); «La figura del día», *Diario de Barcelona* (29 d'agost de 1965); Arturo LLOPIS, «La prensa y su historiador», *Destino*, núm. 1465 (4 de setembre de 1965), p. 21; «Una historia que no teníamos», *Tele/Exprés* (6 de setembre de 1965); «Próxima obra acerca de la prensa catalana», *El Noticiero Universal* (7 de setembre de 1965), i *El Correo Catalán* (19 de setembre de 1965). *A posteriori*, també es publicà un article de Galindo (Vicenç Bernades) a *El Noticiero Universal* en què feia una valoració molt positiva del Torrent-Tasis: «Se trata en suma de un trabajo llevado a término con escrupulosidad y que, a mi juicio, constituirá un verdadero documental. La pluma ágil del infatigable Tasis junto con la enorme y minuciosa investigación de Torrent, nos garantizan una obra de apasionante interés» [GALINDO, «Más de tres siglos de prensa catalana», *El Noticiero Universal* (13 d'octubre de 1965, p. 22); aquest article fou traduït al català i publicat a *Llibres Catalans*, núm. 2 (desembre de 1965, p. 1)].

Tal com observaren els informes de la censura, l'editorial Bruguera emprengué una campanya promocional considerable que, sens dubte, contribuï a la difusió d'*Història de la premsa catalana*. En el díptic publicitari se'n destacava que era «una obra capital de la historiografia catalana moderna» i, a més de remarcar-ne la importància dels autors, es posava èmfasi en les més de 12.500 fitxes sobre la premsa catalana que n'havia estat la base documental. Així mateix, es valorava que era «una edició digna» de dos volums relligats en mitja pell, 1.800 pàgines impreses sobre paper offset, 450 il·lustracions, 96 pàgines en blanc i negre i 32 làmines a tot color fora de text. Es tractava, per si amb això no n'hi havia prou, d'«una obra excepcional» que historiava més de 7.000 periòdics, milers de periodistes i centenars d'il·lustradors de la premsa catalana de tots els temps i de tot arreu.

Moltes d'aquestes dades tan gràfiques de la campanya promocional afloraren en els diversos articles publicats a la premsa durant la tardor de 1966. Sense anar més lluny, *La Vanguardia Española* —el diari oficialista per antonomàsia— dedicà el 6 d'octubre de 1966 cinc peces a la *Història de la premsa catalana*, en una mena d'(auto)homenatge periodístic, amb signatures d'Àngel Carmona, Arturo Llopis, José Tarín-Iglesias i José Ramón Masoliver.¹¹ D'aquests articles, que en general coincidien a valorar l'aportació històrica i cultural sense precedents que oferia l'obra, el més interessant és el de Carmona, que opinà que valia «por toda una historia social, cultural y política de Cataluña [...] desde la Renaixença hasta hoy» i que incitava a interessar-se per «las ideas y el talante de aquellos bondadosos revolucionarios y "federales de toda la vida", que fueron, pongamos por caso, Alberto Llanas y Robert Robert».

Al seu torn, *El Noticiero Universal* també dedicà una entrevista als autors, signada per Antonio Figueruelo, i un article d'opinió de Galindo, en el qual postil·lava que «hojear los dos volúmenes de esta *Història de la premsa catalana* es revivir un pasado a veces turbulento y otros plácido, alternando en períodos

11. En l'edició del 6 d'octubre de 1966, *La Vanguardia Española* publicà aquestes cinc peces dedicades a *Història de la premsa catalana*: s/s, «En turno de agradecimiento» (p. 5); Àngel CARMONA RISTOL, «Humor heroico y periodistas del país» (p. 48); Arturo LLOPIS, «Leer y retener. La prensa catalana ya tiene historia» (p. 49); José TARÍN-IGLESIAS, «Tres siglos de prensa catalana» (p. 55), i José Ramón MASOLIVER, «De una empresa de romanos. Nueva y general historia de cuatro siglos» (p. 58). Prèviament el mateix rotatiu havia publicat una entrevista a Tasis, conservada també en l'expedient de censura: Ll. S. B., «Conversación con... Rafael Tasis», *La Vanguardia Española* (18 d'agost de 1966), p. 36.

de sosiego y de lucha, pero que derivan siempre hacia una constante marcha adelante».¹² A *Tèle/Exprés*, Sempronio en parlà en una columna a primera pàgina en què assegurava que l'obra tenia l'encert de recollir «cuanto de importante ha ocurrido en Cataluña, a la par que gran parte de lo que llamaríamos su vida privada [...] todas las grandes figuras intelectuales, todas, sin excepción han sido nuestros colegas».¹³

Curosament il·lustrada, la *Història de la premsa catalana* tingué un notable impacte mediàtic, en un context en què la cultura i la literatura del país patien moltes dificultats per aconseguir una mínima visibilitat pública. En una carta adreçada a Carles Fontserè i la seva dona Terry Broch, i datada a Barcelona el 21 d'octubre de 1966, Tasis expressava la seva satisfacció per la bona rebuda que havia tingut la feina feta: «La publicació de la *Història de la premsa* ha estat realment un esdeveniment, i un dia a *La Vanguardia* van publicar cinc articles, dos d'ells de plana sencera, per a parlar del llibre. I malgrat el seu preu elevadíssim, es ven com a bresques».

Entre altres testimonis epistolars sobre l'obra, en què diversos amics (Josep Carner Ribalta, Vicenç Riera Llorca, Joan Sallarès o Miquel dels Sants Salarich) el felicitaven per l'èxit aconseguit, val la pena destacar la carta que Joan Sales, editor d'El Club dels Novel·listes, adreçà a Tasis, el mateix 21 d'octubre de 1966:

La *Història de la premsa* fa caure literalment d'esquena [...], fa un efecte extraordinari. I em sembla que apareix en un moment oportuníssim, fent recordar tot el que havia estat la premsa catalana abans del Glorioso Alzamiento de Camisas.

Tipogràficament, una meravella. En Bruguera s'està cobrint de glòria i fent-se creditor de l'agraïment de tot Catalunya.

És un llibre importantíssim sota tots els punts de vista.

12. Vegeu ANTONIO FIGUERUELO, «*Historia de la prensa catalana*, nuevo libro en la calle: "Actualmente se venden cien mil diarios menos que en 1930"», *El Noticiero Universal* (29 de setembre de 1966, p. 18), i GALINDO [Vicenç Bernades], «Una Historia. Homenaje a la prensa», *El Noticiero Universal* (4 d'octubre de 1966, p. 9).

13. SEMPRONIO [Andreu Avel·lí Artís i Tomàs], «La prensa catalana», *Tèle/Exprés*, núm. 636 (29 de setembre de 1966, p. 1); a la pàgina 3 del mateix exemplar es publicà una fotografia en què Joan Torrent i Rafel Tasis lliuraven els dos volums de l'obra a Carles Sentís, director de *Tèle/Exprés*, i a Sempronio, un dels seus periodistes més rellevants.

En el retrat pòstum que escrigué sobre Tasis per a *Xaloc* (Mèxic) pel Nadal de 1966, Domènec Guansé (2015: 359), un bon amic de l'escriptor barceloní, també es feu eco de l'acollida d'*Història de la premsa catalana*, molt excepcional en unes publicacions, les barcelonines d'expressió castellana, no gaire sensibles a la cultura indígena:

Aquesta obra ha estat sobretot com una campanada que ha despertat fins i tot els morts i els ha fet descobrir el que tan amagat es tenia: la forma com el pensament i la llengua catalana s'expandien per tot Catalunya abans que la llibertat hi fos obliterated. I cal observar que mai, ni ara ni abans d'ara, una obra escrita en català i amb esperit catalanista no havia produït un impacte tan fort en la premsa barcelonina redactada en llengua castellana.

Des d'una òptica més acadèmica, a les pàgines de *Serra d'Or* el crític i historiador de la literatura Joaquim Molas (1975: 40) sintetitzà amb quatre paraules el valor d'*Història de la premsa catalana*: «És l'inventari seriós d'un passat ric, la denúncia punyent d'una actualitat raquítica i la promesa d'un futur que tots plegats hem de guanyar a pols». Després de subratllar-ne l'interès cívic i científic, Molas n'analitzà minuciosament els dèficits metodològics i documentals, justificables en bona part per les condicions en què hagueren de treballar Torrent i Tasis. Malgrat això, conclogué que l'obra era, fet i fet, «un dels llibres més erudits i més apassionants d'aquests darrers anys [...], una pedrera indispensable de notícies interessants i de motius punyents de reflexió i d'estímul, no sols per al lector mitjà, sinó també per a l'erudit i l'home públic» (Molas, 1975: 47).¹⁴

14. Més recentment, Jaume GUILLAMET; Marcel MAURI (2015: 9), editors del *Catàleg històric general de la premsa en català*, han admès que el TORRENT; TASIS, tot i no ser pròpiament un catàleg, «és molt interessant per a la recerca a Catalunya, ja que abraça el període posterior a 1925, on acaba Givanel, i aporta articles descriptius i valoratius de molt interès pel que fa a la comprensió de la importància i significació de les publicacions».

A MANERA DE COROL·LARI

Història de la premsa catalana despertà les suspicàcies dels responsables de la censura, que s'adonaren de seguida del perill que suposava una obra de referència necessària com aquesta, pensada sobretot per oferir un balanç de realitzacions, entaular línies de continuïtat i promoure la revifada de les publicacions en català. El fil històric que establí Tasis i les anàlisis dels diaris, setmanaris i revistes que hi feu anaven molt més enllà d'un simple inventari o catàleg, atès que traçaven l'evolució del pensament en múltiples àmbits, però sobretot en el del catalanisme polític. D'aquí venen les considerables «tachaduras» dels censors que retallaren o obligaren a reescriure força fragments suspectes per la interpretació que podien tenir coetàniament, ja que, al seu entendre, atemptaven contra el *dogma franquista*. En efecte, la història de la premsa catalana —molt vinculada als corrents polítics del catalanisme— tenia la virtualitat d'avivar les cendres de les reivindicacions autonomistes, independentistes i/o republicanes, i, de manera més o menys subtil, plantejar referents, perseverances o paral·lelismes històrics per al present. Analitzat en detall l'efecte de la censura, es reforça la convicció que, malgrat els obstacles, Tasis acomplí els dos grans objectius de l'obra: d'una banda, deixar constància del patrimoni periodístic català, reflex dels canvis sociohistòrics i via de transmissió dels corrents de pensament d'aquí i d'arreu, i, de l'altra, contribuir a la represa de la premsa catalana que, el 1965, creia immediata, però que fins a l'aparició del diari *Avui*, el dia de Sant Jordi de 1976, no fou una realitat.

BIBLIOGRAFIA

- ARIMANY, Miquel (1967). *Símbol vivent. Biografia de Rafael Tasis*. Barcelona: Miquel Arimany.
- CLOTET, Jaume; TORRA, Quim [ed.] (2010). *Les millors obres de la literatura catalana (comentades pel censor)*. Barcelona: A Contra Vent.
- FELDMAN, Sharon G.; FOGUET, Francesc (2016). *Els límits del silenci. La censura del teatre català durant el franquisme*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- GASSOL, Olívia; SOPENA, Mireia (2017). «La cultura catalana, asediada. Un balance crítico de los estudios sobre la censura franquista». *Represura*, núm. 2, p. 95-138.

HISTÒRIA DE LA PREMSA CATALANA (1966),
DE JOAN TORRENT I RAFAEL TASIS. CENSURA I RESSÒ

- GUANSÉ, Domènec (2015). «Rafael Tasis». A: *Retrats de l'exili*. Edició i introducció de Montserrat Corretger i Francesc Foguet. Martorell: Adesiara, p. 351-360.
- GUILLAMET, Jaume; MAURI, Marcel [ed.] (2015). *Catàleg històric general de la premsa en català*. Vol. 1. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- MOLAS, Joaquim (1975). «Una història de la premsa catalana». A: *Lectures crítiques*. Barcelona: Edicions 62, p. 40-47.
- TORRENT, Joan (1966, 30 de desembre). «Tasis, recordat pel seu col·laborador». *Tele/Estel*, núm. 24, p. 30.
- TORRENT, Joan; TASIS, Rafael (1966a). *Història de la premsa catalana*. Vol. 1. Barcelona: Bruguera.
- (1966b). *Història de la premsa catalana*. Vol. 2. Barcelona: Bruguera.